Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 43, Aralık 2019, s. 378-393

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.39708>

Dr. Öğr. Üyesi İhsan TOPCU

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri, ihsantopcu@cumhuriyet.edu.tr

Mehmet Ali DİLCİ

MEB. Öğretmen

EĞİTİMDE SEVGİ DİLİ KULLANIMININ ÖNEMİNE İLİŞKİN YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI¹

Özet

Günümüz toplumu, küreselleşmenin yoğun etkisine maruz kalmaktadır. Bu etki olumlu ve olumsuz yönde kendini gösterebilmektedir. Yaşam alanına sirayet eden her türlü değişim ve etkileşim biçimi mutlaka eğitim ortamına da yansımaktadır. Bu yönüyle toplumsal gelişmenin lokomotif olan eğitim, kendi yaşam iklimine göre verimlilik ortaya koyan, kimi zaman tartışmaların odağında yer alan bir karakteristik özellik taşır. Bu bağlamda iç ve dış müşteri memnuniyeti ekseninde faaliyet gösteren eğitim örgütleri varlığını bir yerde iletişim üzerine inşa eder. Yatay ve dikey her türlü iletişim ve etkileşimin yaşandığı eğitimsel iklimin en önemli aracı ise sevgidir. Bu çalışma okul örgütlerinde sürdürülmekte olan değer odaklı paylaşımın önemli bir parçası olan sevgi ve beş sevgi dilinin kullanımına ilişkin öğretmen ve yöneticilerin görüşlerini araştırmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda beş sevgi dilinin boyutları olarak kabul edilen; onay sözleri, nitelikli zaman ve hediye alıp verme şeklindeki sevgi dili kullanımının sıklığı ve öğrenciler üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın amacı eğitim ortamlarında sevgi dilinin kullanımı artırmak, bunun öğrencilere ve çalışanlara yansısı üzerinden okul geneline olumlu bir kültüre dönüştürülmesini sağlamaktır. Araştırma nitel bir durum çalışmasıdır. Araştırma için 2017-2018 eğitim-öğretim yılında görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticiler maksimum çeşitlilik örneklem yöntemiyle belirlenmiş ve 28 öğretmen ve sekiz yöneticiyi kapsayan çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış,

¹ Bu çalışma ikinci yazarın aynı başlıklı tez çalışmasından üretilmiştir.

elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Bulgular frekans ve tablolarla yorumlanmıştır. Araştırmanın bulguları okullarda sevgi dilinin kısmen kullanıldığını, daha çok da onay sözleri şeklinde kullanımın olduğunu göstermektedir. Yetersiz de olsa sevgi dili kullanımının öğrenciler üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul yöneticisi, Öğretmen, Öğrenci motivasyonu, İletişim, Beş sevgi dili

PRINCIPALS' AND TEACHERS' OPINIONS ON THE USE OF LOVE LANGUAGE IN EDUCATION: A CASE STUDY

Abstract

Today's society is exposed to the intense impact of globalization. This effect can be seen both in positive and negative ways. All kinds of changes and interactions that affect individuals are necessarily reflected in the educational environments. Educational organizations operating on the axis of internal and external customer satisfaction build their existence on communication. The most important argument of the educational climate where all kinds of horizontal and vertical communication and interaction is based on love. Love is a variety of emotions. The degree of influence of emotions on individuals varies according to personality and character traits. Love is the key to the door to life. People deprived of love are closed to communication. In addition, love is an element affecting the quality of life. Using the five love languages in education could be useful and fruitful for a better educational system. This study aims to investigate the views of teachers and school principals about the use of the five languages of love in education. Love is an important part of the value-oriented sharing in school organizations. In this study, as some of the five love languages, words of affirmation, quality time and gift giving are considered. The aim of the study is to raise awareness of the use of the love language in the educational environments. The study is a qualitative case study. For the research, 28 teachers and 8 school administrators working in the 2017-2018 academic year constitute the study group determined by maximum sampling method. In the research, semi-structured question form was used. Data were interpreted via content analysis, analysis and frequency analysis. Results show that using the language of love in schools has positive effects on students. Yet, teachers do not use it enough for some reasons. Commonly used form of love languages is affirmation words. Teachers rarely use quality time as means of the love language. Suggestions were developed according to the findings of the study.

Keywords: Principals, Teachers, Student motivation, Communication, the Five Love Language.

Giriş

Bireyler günlük yaşamlarında diğer bireylerin görüşlerine saygılı ve hoşgörülü olmayı öğrenirlerse ancak o zaman demokratik ve çağdaş bir toplum yaratabilirler (Cüceloğlu, 2009). Bireylerin görüşlerine saygılı ve hoşgörülü olabilmek için iletişim becerilerini geliştirmek, bireyin ve aynı zamanda da içinde bulunduğu toplumun yaşantısına zenginlik ve saygınlık katar. İnsanların birbirlerine saygılı ve hoşgörülü olabilmeleri için iyi bir eğitimden geçmesi gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. İyi bir eğitim sevgi, saygı ve güven ortamında gerçekleşir. Sevgi, bu ortamın oluşturulmasında en önemli unsurdur. İşte bu noktada sihirli kavram olan sevgi sözcüğünün anlamını bilmek gerekir.

İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu (TDK, 2011). Sevgi, ilgi göstermeye yönelten duygu. Sevgi, bir duygu çeşididir. Sevgi, insan olmanın gerektirdiği doğal bir ihtiyaçtır. Sevgi ilgi, hoş görü, karşının hakkına saygı göstermek ve korumak demektir. Sevgi karşındakine tahammül etmektir. Sevgi, kendini aşmak, doğaya, çevreye, tüm canlılara karşı duyarlı ve sorumlu olmaktır (Özmen, 1999). Fromm'a göre özenme, kıskançlık, hırs ve her türlü aç gözlülük tutkudur. Sevgi ise özgürce gerçekleşebilecek insana özgü güçlerin açığa çıktığı bir eylemdir. Sevgi, bir inanç eylemidir. Sevgi bir etkinliktir, pasif bir duygu değildir. Sevdiğimiz varlığın yaşaması ve gelişmesi için ona gösterdiğimiz etkin ilgiye sevgi diyoruz (Fromm, 1994). Sevmeye becerisi kişinin olgunluğuna bağlıdır. Sevgi insan olmanın ve insanca yaşamının yolunu bulma ve uygulamadır. Sevgi geniş bir hoşgörü ile bilinçli ve tutarlı bir düşüncenin üstüne kurulmuş yoğun bir özveri olarak nitelenmektedir (Sönmez, 1997; Özmen, 1999).

Sevgi bir inanç işidir. İnanarak sevdiğinizde sizde hayatınızda yeni yükseltiler oluşturabilirsiniz (Chapman, 2004; Chapman, 2009). Yaşama açılan kapının anahtarı sevgidir. Sevgiden yoksun insanlar iletişime kapalı, bir takım iç sorunların adayıdır. Duygusal yoğunluk içinde insanlar nasıl davranacağını bilemezler. Kimi insanlar bu duygusal yoğunluğu birilerine emirler sıralayarak, kimileri gözdağı vererek, kimileri öğüt verip nutuk çekerek, çözüm önerileri getirip ahlâk dersi vererek veya yargılayarak, suçlayarak, eleştirerek ve aynı düşünceyi paylaşmadığını söyleyerek gösterirler ya da övgüleri abartarak yapılan her şeyi olumlama gibi bir tavır sergilerler. Bunun için insan sevgisinin hümanistlik boyutuyla buluşması gereklidir.

Toplumsal yaşam biçiminin özü işleyen değer sistemleriyle mümkündür. Bu bağlamda değerler, kişilik ve karakter özelliğinin hayata yansıyan yönüdür. Sevgi kavramının bir değer olarak algılanması, eğitimsel örgütlerde verimlilik ve olumlu iklim adına elzem bir konudur (Dilci, 2015).

Sevgi dilini kullanarak yaşamak bir değer olarak bireye ya da kuruma karşı içselleşmiş bir yaşantıya dönüşmesi, nitelikli bir yaşamın kapılarını aralayacaktır. Sevgi kavramı asırlardır bireylerin kadın erkek demeden sorular sorduğu, kimi zaman cevabını bulduğu, kimi zaman bulduğunu sanıp yanıldığı, göremediği ama hissettiği, elle tutamadığı ama yaşadığı, duyamadığı ama varlığını yürekten hissettiği bir duygu. Bu duygunun ne olduğunu anlamaya çalışan bireylerin, cevabı çok kolaymış gibi ama bir türlü bulamadığı, insanı derin ve kasvetli düşüncelere daldıran bir duygu şeklinde de tanımlanabilir.

Sevgi bir duygu çeşitliliğidir. Duyguların insan üzerinde etki derecesi kişilik ve karakter özelliğine göre değişir. Daha ziyade kültür bileşeninde oluşan bu durumun, nasıl bu kadar güçlü bir etki yarattığı tartışma konusudur. İnsanların en kritik anlarda yaptığı, hayata dair karar verme süreçlerini etkileyen seçimlerin çoğunu duygularıyla hareket ederek yapmaları manidardır. Bu yönüyle eğitimsel yaşantıların sevgiyle bezenmesi güven odaklı sempatik ilişkilerin oluşmasına, yaratıcı düşünsel faaliyetlere çevrilmesine fırsat verecektir. Sevgiyi merkezine koyan eğitim, insanları, sevgi ve algılarının boyutları hakkında da eğitim bilinçlendirmelidir.

Eğitim tarihi süreç içerisinde dönüşümü ve değişimi hızla yaşayan bir sistemdir. Bu yönüyle toplumsal gelişmenin lokomotifleri olan eğitim, kendi yaşam iklimine göre verimlilik ortaya koyan, kimi zaman tartışmaların odağında yer alan bir karakteristik özellik taşır. Bu bağlamda iç ve dış müşteri memnuniyeti ekseninde faaliyet gösteren eğitim örgütleri varlığını bir yerde iletişim üzerine inşa eder. Yatay ve dikey her türlü iletişim ve etkileşimin yaşandığı eğitimsel iklimin en önemli argümanı ise sevgidir. Sevgi bir duygu çeşitliliğidir. Duyguların insan üzerinde etki derecesi kişilik ve karakter özelliğine göre değişir. Daha ziyade kültür bileşeninde oluşan bu durumun, nasıl bu kadar güçlü bir etki yarattığı tartışma konusudur. Sevgi yaşama açılan kapının anahtarıdır. Sevgiden yoksun insanlar iletişime kapalı, bir takım iç sorunların adayıdır. Sevgi yaşama yön vermenin yanı sıra, yaşamın niteliğini de etkileyen bir unsurdur.

İnsanlar alt düzeydeki ihtiyaçları yeterince karşılanınca yani doyuma ulaştınca üst düzeydeki ihtiyaçlara karşılamaya hazır hale gelirler. İnsanlar tek başına yaşayamazlar, yaşamlarını sürdürebilmek için başkalarına ihtiyaç duyarlar. Başkalarıyla birlikte olma, başkaları tarafından kabul edilme, sevmeye ve sevilme gibi duygular insanlar için çok önemlidir. Fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi insanların diğer ihtiyaçlarına kaynak oluşturur. İnsanlar sosyal ihtiyaçlarını gideremezlerse aidiyet duygusundan mahrum, kendini yalnız ve terk edilmiş hissedecektir. İnsanlar, aidiyet ve sevgi ihtiyaçlarını karşıladıkları ortamlarda kendilerini rahat ve mutlu hissederler. Bu ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda kendini güçsüz, yalnız ve terk edilmiş hissederler. Maslow, birbirini tamamlayan iki farklı sevgi olduğundan bahsetmiştir. Birinci sevgi eksiklik sevgisidir. Eksiklik sevgisi, kişide içi boş olan bir alanın sevgiyle doldurulması gerektiği, sevgiyle doldurulamaması durumunda bazı patolojik sorunların ortaya çıktığı görülmüştür. İkinci sevgi ise varlık sevgisidir. Varlık sevgisinin eksiklik sevgisi gibi tamamıyla doyurulması pek mümkün değildir (Maslow, 1954 akt. Sönmez, 1997). Sevgi bir gereksinim ise bu gereksinimin giderilmesi gerekir. Anne ve baba ya da öğretmen çocuklara sevecen davranmalı, samimi ve içten yardım etmeli, onlara yol göstermelidir. Yaptıklarını karşılık beklemeden yapmalı, ona yapabileceği görevler vermeli, insanları ve diğer objeleri sevmesi için uygun ortamlar oluşturmalıdır (Sönmez, 1997).

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Eğitim ortamında var olan beş sevgi dilinin kullanımı, bunun öğrencilere ve çalışanlara yansımaları özelinden okul geneline yansıyan kültüre dönüştürülmesi, okul paydaşları arasında sevgi dilinin kullanımına ilişkin farkındalık sağlamak olarak hedeflenmiştir. “Okul ortamında beş sevgi dilinin kullanılmasıyla ilgili olarak yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusu bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Eğitim; bilgi, beceri, tutum ve davranışlarının istendik yönde değiştirilmesi olarak ele alınır. İyi bir eğitim sevgi, saygı ve güven ortamında gerçekleşir. Sevgi, bu ortamın oluşturulmasında en önemli unsurdur. Günümüz toplumlarındaki sevgisizlik, iletişim eksikliği, baskı kültürü (mobbing) gibi unsurlar bizi bu araştırmaya yöneltmiştir. Sevgi kültürünün oluşmadığı bir eğitim ortamında çalışanların motive olamayacağı gibi, bu ortamda eğitim alan, okulunu ve öğretmenini sevmeyen çocuklarda istendik davranış değişiminin gerçekleşmesi oldukça zordur. Bu sebeple eğitimde sevginin vazgeçilmez ve küçümsenmeyecek bir etkisi vardır. Sevgiyi merkeze alan eğitim, beş sevgi dili hakkında da insanları eğitip bilinçlendirmelidir. Beş sevgi dilini kullanan ve sevgi depoları dolu olan bireylerden oluşan bir toplumda başarı ve mutluluğun kaçınılmaz olduğu hep hatırd tutulmalıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğretmen ve yöneticilerin eğitim-öğretim ortamlarında beş sevgi dilinin kullanımına ilişkin görüşleri doğrultusunda sevgi diline yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaya yönelik bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda belirli durumlar ve olgular bireylerin farklı bakış açılarından ortaya konulmaya çalışılır ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapı ve süreçler incelenir (Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Ele alınan konuyla ilgili daha geniş bir bakış açısına sahip olabilmek için bu araştırmanın nitel olarak tasarlanması amaçlanmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Bu çalışma, eğitimde beş sevgi dilinin kullanılmasının yönetici ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesini ortaya koyan nitel desenli bir durum çalışmasıdır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın katılımcıları 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Kayseri ili, Talas ilçesinde görev yapmakta olan bazı okul yöneticileri ve öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcılar toplamda 20 ilköğretim okulunda çalışan öğretmenler ve yöneticiler arasından belirlenmiştir. Kayseri ili Talas ilçesindeki ilköğretim ve ortaokullardan kolay ulaşılabilirlik ölçütüne göre ve maksimum çeşitlilik tekniği ile sekiz okul yöneticisi ve 28 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanılmasındaki amaç sınırlı sayıdaki örnekleme araştırma konusu ile ilgili mümkün olduğu kadar farklı nitelikteki katılımcıların dâhil edilmesini sağlamaktır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde araştırılan probleme ilişkin olarak katılımcıların özelliklerine uygun örneklem çeşitliliğini arttırmak gerekmektedir. Böyle belirlenmiş bir örneklem ile diğer örneklem belirleme yöntemlerine göre çok daha zengin bulgu ve sonuçlara ulaşılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Maksimum çeşitlilik örneklemlerde, evrende araştırılan durumlara ait kendi bünyesinde birbirine benzeyen değişik durumlar saptanır ve araştırma belirlenen durumlar ışığında yapılır (Akgün, Büyüköztürk, Çakmak, Demirel ve Karadeniz, 2013). Bu araştırmanın çalışma grubunun oluşturulması sürecinde de belirlenen okullardan toplam 67 öğretmen ve yöneticiye ulaşılmış olup, bunlar arasından belirlenen sekizi yönetici, 28'i öğretmen olmak üzere toplamda 36 katılımcı çalışma grubunu oluşturmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubundaki katılımcıların branşlara göre dağılımı

Branş	N	(%)
Sınıf Öğretmeni	11	30,5
Sosyal Bilgiler	5	13,8
Türkçe	4	11,1
Rehberlik	3	8,3
Din Kü.	3	8,3
Matematik	3	8,3
Beden Eğitimi	2	5,5
İngilizce	2	5,5
Fen Bilgisi	1	2,7
Görsel Sanatlar	1	2,7
Bilişim	1	2,7

Mesleki kıdem değişkenine göre 10-19 yıl çalışma süresinin 20 katılımcı (%55,5) ile çoğunlukla temsil edildiği, 20 yaş ve üzeri 12 (33,3) ile 2. Sırada yer aldığı, 0_9 yıl kıdeme sahip katılımcı sayısının 4 (%11,1) ile en az olduğu görülmektedir. Çalışma grubunun medeni durumuna bakıldığında 34 (%94,5)'nin evli olduğu, 2 katılımcının (%5,5)'inin ise bekâr olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı hazırlanırken ilk olarak konuya ilişkin araştırmalar incelenmiştir. Konuyla ilgili araştırmaların alan yazında henüz oluşmadığı görülmüş ve bu nedenle konuya yakın ilgili araştırmalar gözden geçirilmiştir (Çelikten, 2006; Aydın ve Pehlivan, 2010). Alan yazın taramaları ve ilgili kaynaklarda önerilen kriterler doğrultusunda görüşme soruları oluşturulmaya başlanmıştır (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2013; Bal, 2016; Güçlü, 2019). Görüşme sorularının konuya odaklı olmasına, anlaşılır bir dil kullanılmasına, açık uçlu sorulardan oluşmasına, soruların sondalarla desteklenmesine, görüşme yapılan kişiyi yönlendirmeden uzak tutan sorular hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, hazırlanan soruların mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve sorulmasına özen gösterilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu ilkeler ışığında veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından “beş sevgi dilinin kullanımına” ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme formu taslak olarak geliştirilmiştir. Görüşmeler öncesinde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde görevli öğretim üyelerinin ve Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, eğitim bilimleri bölümü öğretim üyelerinden uzman görüşü alınmıştır. Araştırma formuna yukarıda adı geçen üniversitelerin öğretim üyelerinden üç alan uzmanı ile iki dil uzmanının görüşleri dikkate alınarak yarı yapılandırılmış soruların yer aldığı görüşme formuna son hali verilmiştir. Daha sonra araştırmacının görev yaptığı okuldaki öğretmen ve yöneticilerle pilot görüşme yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması süreci iki ay devam etmiştir. Görüşmeler 2017 yılı Ekim ve Kasım aylarında, iki aylık bir dönemde tamamlanmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik nitel araştırmalarda sık kullanılan veri

toplama tekniklerinden biridir (Karasar, 2000). Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler anlaşılmalı çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşmeler öncesinde Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılarla görüşülmüş ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmelerin yapılması için planlama yapılmış, uygun yer, gün ve saatler belirlenmiştir. Her bir görüşme yaklaşık yarım saat kadar sürmüştür.

Verilerin Analizi

Görüşme yoluyla elde edilen verilerin analizinde yaygın olarak içerik analizi uygulanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Robson, 2015). Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yapılarak analiz edilip yorumlanmıştır. Nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerliliği artırmak için başvurulmuş doğrudan alıntılmalara yer verilmiş ve böylece araştırmanın iç güvenilirliği ve geçerliliği artırılmak istenmiştir.

Yönetici ve öğretmenlerden toplanan verilerin düzenlenmesi beş aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında görüşmelerden elde edilen veriler kodlanmış ve daha sonra kategorilere ayrılmıştır. İkinci aşamada temalar oluşturulmuştur. Son aşamada ise frekans hesaplaması yapılmış ve tablolandırılmıştır. Bu işlem frekans analizi tekniğiyle yapılmıştır. Öğretmen ve yöneticilerle ilgili frekans (*f*) ve yüzdelerin (%) tabloları oluşturulmuştur.

Bulgular

Eğitimde Kullanılan Onay Sözcükleri

Eğitimde sevgi dili kullanmanın en önemli boyutlarından birisi okulda ve sınıfta kullanılan sözel ifadelerdir. Yönetici ve öğretmenlerin eğitim ortamında hangi onay sözlerini kullandıkları bu çalışmada yapılan görüşmelerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre kullanılan belli başlı onay sözleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Kullandığı Onay Sözcükleri

Onay Sözcükleri	N	F (%)
Doğru	21	58,3
Anlaştık	20	55,5
Haklısın	18	50
Başarılısın	18	50
Tebrikler	18	50
Harikasın	17	47,2
Süpersin	15	41,6
Aferin	12	33,3
Tamamen katılıyorum	8	22,2
Yakışıklısın	8	22,2
Mükemmelsin	7	19,4
Katılıyorum	7	19,4
Senin gibi düşünüyorum	6	16,6
Güzelsin	6	16,6
Pozitif düşünce	4	11,1

Tabloya göre katılımcılara “Eğitim-Öğretim ortamlarında öğrenciye yönelik kullandığınız onay sözleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplara bakıldığında; 21 kez (%58,3) “doğru”, 20 kez (%55,5) ile “anlaştık”, 18’er defa (%50) “haklısın”, “başarılısın, tebrikler” şeklinde ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. Buna karşın 17 kez (%47,2) “harikası”, 15 defa (%41,6) “süpersin”, sekizer defa (%22,2) “tamamen katılıyorum ve yakışıklısın” ifadelerinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Yedişer kez (%19,4) katılımcılar “mükemmelsin” ve “katılıyorum” demişlerdir. Altı kez (%16,6) katılımcıların “senin gibi düşünüyorum” ve “çok güzelsin” ifadesini kullanmışlardır. Katılımcıların en az kullandığı ifadeler ise dört kez (%11,1) olmak üzere “pozitif düşünce” şeklinde onay sözlerini kullandıkları görülmektedir.

Ö3 “akıllısın, zekisin, bravo vb.”

Ö9 “mükemmelsin”

Ö10 “pozitif düşünce, pozitif enerji, pozitif davranış şeklinde üretebileceğimiz pozitif kelimesini kullanıyorum”

Ö18 “Çok daha fazlasını yapabileceğini görüyorum, senin bu güzel özelliklerine dünyanın ihtiyacı var.”

Ö19 “güzel yapmışsın, istediğim gibi, doğru yolda ilerliyorsun”

Ö23 “sana güveniyorum, sana inanıyorum”

Ö25 “Bravo”

Ö26 “bravo, kesinlikle”

Ö27 “bak doğru ben öyle düşünmemiştim. Bugün ne güzel olmuşsun. Senden daha iyi var mı ya! Bak ne güzel oldu.”

Ö12 “Senin bakış açında doğru olabilir.”

Y 4 “Tamamdır”

Y 7 “Matematik canavarısın”

Y 3 “Güzel” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Kullanılan Onay Sözlerinin Öğrenci Tutumlarına Etkisi

Araştırmanın bu boyutuyla ilgili en önemli bulgusu yönetici ve öğretmenlerin kullandıkları onay sözleri sonrasında öğrencide nasıl bir tutum değişikliği meydana geldiğidir. Yönetici ve öğretmenlerin olumlu dil kullanmaları sonrasında karşılaştıkları öğrenci tutumları ile ilgili bulgular tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. Onay Sözleri Sonrasında Karşılaşılan Tutumlar

Tutumlar	N	F (%)
Güven duyar	31	86,1
Gururlanır	26	72,2
Teşekkür eder	20	55,5
Gülümser	18	50
Utanır	7	19,4
Sessiz kalır	4	11,1
Başını öne eğer	2	5,7
Şımarır	1	2,7
Kızar	1	2,7

Tablo 3'e göre, "Onay sözleri sonrasında karşılaşılan tutumlar nasıldır?" sorusuna ilişkin görüşler incelendiğinde; 31 katılımcı (%86,1) "güven duyar", 26 katılımcı (%72,2) "gururlanır", 20 katılımcı (%55,5) "teşekkür eder", 18 katılımcı (%50) "gülümser" şeklinde çoğunluk görüşünü yansıtmıştır. Buna karşın yedi katılımcı (%19,4) "utanır", dört katılımcı (%11,1) "sessiz kalır", iki katılımcı (%5,7) "başını öne eğer", bir katılımcı (%2, 7) ise "şımarır ve kızar" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bunlar haricinde karşılaştığınız tutumlar nelerdir? Sorusuna ise; sekiz katılımcı (%22,2) ile aşağıdaki şekilde görüş belirtmişlerdir.

Ö5 "Onay almak için sürekli parmak kaldırır. Derslerde kendini öne çıkartır."

Ö9 "Sarılır"

Ö11 "Saygı duyar"

Ö16 "Manalı bakışlar sergiler"

Ö18 "Gözlerinin içi güler özel hisseder"

Ö21 "Öğretmene karşı sevgisi artar"

Y 5 "Kendine değer verildiğini hisseder"

Nitelikli Zaman Geçirmeye İlişkin Bulgular

Etkili insan ilişkilerinde belirleyici olan faaliyetlerden birisi insanların birlikte bir şeyler yapmalarıdır. Ders dışı zamanlarda öğretmen ve yöneticilerin öğrencilerle birlikte ortak zaman geçirmeleri o yönetici ve öğretmenle öğrenciler arasında güçlü bir etkileşime yol açabilir. Öğretmen ve yöneticilerin öğrencilerle nitelikli zaman geçirilmesi için yaptıkları faaliyetler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Nitelikli Zaman Türü

Nitelikli Zaman	N	F (%)
Kitap okuma	20	55,5
Eğitici oyunlar	16	44,4
Sohbet	16	44,4
Sinema-tiyatro	8	22,2
Film izleme	8	22,2
Sportif faaliyetler	8	22,2
Gezi	8	22,2
Ziyaretler	6	16,6
Kahvaltı	6	16,6
Müzik dinleme	3	8,3

Tablo 4'e göre "öğrencilerle nasıl nitelikli zaman geçiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde 20 katılımcı (%55,5) ile "kitap okuma", 16 katılımcı (%44,4) ile "sohbet", ve 16 katılımcı (%44,4) ile "eğitici oyunlar" şeklinde çoğunlukla birlikte zaman geçirdikleri verilere yansımıştır. Buna karşın; sekiz katılımcı (%22,2) oranında "sportif faaliyet, sekiz katılımcı (%22,2) ile "film izleme", sekiz katılımcı (%22,2) ile gezi yapma" ve üç

katılımcı (%8,3) ile en az oranda “müzik dinleme”, şeklinde nitelikli zaman geçirmeye ilişkin görüşler verilere yansımıştır.

Bunlar Haricinde Yaptığınız Etkinlikler Nelerdir? Sorusu yöneltilmiş; 13 katılımcı (%36,1) ile aşağıdaki gibi görüş bildirmişlerdir.

Ö5 “Sorunu olduğunu hissettiklerimi dinlerim”

Ö8 “Bireysel görüşme, grupta görüşme”

Ö9 “Sinema ve tiyatroya gitme, aileleriyle birlikte kahvaltı etkinlikleri”

Ö13 “Halk oyunları oynayarak”

Ö14 “Daha çok yaşanmış olaylar üzerinden anlatım yapılır, öğrencilerin de katılımı duygusal olarak sağlanır”

Ö15 “Psikolojik danışma ve öğrenci görüşmeleri”

Ö18 “Bireysel görüşme”

Ö19 “İzlenimleri yazma, inceleme, analiz”

Ö21 “Drama, resim, el sanatları”

Ö22 “İşlediğimiz konularda geçen yerlerin özellikleri anlatılır, varsa o yerin veya kişinin fotoğrafı gösterilir”

Ö27 “Ders anlatımında dersle ilgili oyunlar”

Y 1 “Ders dışı faaliyetler, egzersiz, oyun vs.”

Y 6 “Uygulama ve diyalog”

Gözlenen Tutumlara İlişkin Bulgular:

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin nitelikli zaman geçirme sonrası gözlenen tutumlarla ilgili görüşlerini yansıtan bulgular Tablo 5’ de gösterilmiştir.

Tablo 5. Nitelikli Zaman Geçirilme Sonrası Gözlenen Tutumlar

Tutumlar	N	F (%)
Olumlu	33	91,7
Nötr	3	8,3
Olumsuz	0	0

Tabloya göre Nitelikli zaman geçirdiğiniz öğrencilerdeki tutumlar nelerdir? Sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, 33 katılımcı (%91,7) “olumlu” tutum içerisinde olduklarını, üç katılımcının (%8,3) nötr, buna karşın katılımcılar arasında olumsuz görüş belirten olmamıştır. Bunlar haricinde karşılaştığınız tutumlar nelerdir? Sorusuna 13 katılımcı (%36,1) ile aşağıdaki gibi görüş bildirmişlerdir.

Ö1 “İlgiye yönelik samimi ilişkiler kurmak”

Ö3 “Okula ve öğretmene karşı sempati kurma gibi”

Ö5 “Derse ilgisi artar, öğrenci gördüğü yerde selam verir”

Ö9 “Çok mutlu”

Ö10 “Sevgi gelişiyor, sizi daha çok seviyor. Güven gelişiyor size daha çok güveniyor. Bilgelik gelişiyor hem kendini hem sizi daha bilgili görmeye başlıyor”

Ö13 “Derslerde daha aktif, hayatta daha becerikli”

- Ö17 “Sizden sürekli aynı şekilde davranmanızı bekliyor”
Ö18 “Güven ve sevgi artışı”
Ö21 “Kendini ifade edebilmenin rahatlığı”
Ö27 “Farklı tepki veren de tepkisiz kalan da olabiliyor”
Y 2 “Derse motive oluyorlar”
Y 3 “Daha çok nitelikli zaman geçirme isteği”
Y 5 “Özgüvenleri geliyor, iletişim becerileri artıyor, sosyalleşiyorlar”

Öğrenciye Hediye Verme

Kişiler arası iletişim ve etkileşimin önemli unsurlarından birisi de hediyeleşme olarak kabul edilir. Kültürel olarak bizim toplumumuzda hediyein insana değer verme bakımından önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda yeri ve zamanı geldiğinde öğrencileri uygun hediyeler verilmesi eğitimde sevgi dilini pekiştirme adına önemlidir. Öğretmen ve yöneticilerin öğrencilere hediye alıp verme sıklığıyla ilgili bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. *Hediye Verme Sıklığı*

Hediye Verme Sıklığı	N	F (%)
Her zaman	2	5,5
Sıklıkla	6	16,7
Kısmen	12	33,3
Nadiren	13	36,1
Hiç	3	8,3

Tablo altıya göre hangi sıklıkta hediye/ödül verildiği sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde 13 katılımcı (%36,10 “nadiren”, bunu takiben 12 katılımcı (%33,3) “kısmen”, şeklinde görüş belirtmiştir. Buna karşın altı katılımcı (%16,7) “sıklıkla”, üç katılımcı (%8,3) “hiç” ve iki katılımcı (%5,5) ile “her zaman” şeklinde ifadeler az kullanılmıştır.

Verilen Ödül/Hediye Türleri

Katılımcıların öğrencilere ne tür hediye verdikleri ile ilgili bulgular aşağıda, Tablo 14’ de gösterilmiştir.

Tablo 7. *Hediye Türleri*

Hediye Türleri	N	F (%)
Kitap	9	25
Okul dışı faaliyetler (gezi, yemek, sinema vd.)	8	22,2
Çikolata-şeker	5	13,8

Tablo yediye göre “Verdiğiniz hediye türleri nelerdir?” sorusuna dokuz katılımcı (%25) oranında “kitap” hediye ederim derken, beş katılımcı (%13,8) çikolata, sekiz katılımcı (%22,2) ile de genellikle “okul dışı faaliyetler” yaparak ödüllendiririm şeklinde ifade ettikleri görülmektedir.

Yukarıdaki tabloda soruya yönelik verilen cevaplar arasından bazıları aşağıda yer almaktadır.

Ö2 “Öğrencilere genellikle kitap hediye ederim.”

Ö5 “Genellikle okul dışı gruplar halinde yemeğe veya sinemaya götürürüm, daha motive edici oluyor”

Ö11 “Küçük hediyelerin yanında gözlem kağıdına artıveririm”

Ö18 “Not, görev ve yetki verme”

Ö 19 “Sevdikleri meyveler, kitap, kırtasiye araçları, Birlikte sevdikleri film veya yerlere gezi.”

Ö 21 “Öğrenci motivasyonunu artıran sözler verilen armağandan daha önemlidir”

Ö 24 “Başkanlık gibi sorumluluk verme, ayın öğrencisi seçme, velisine teşekkür mesajı gönderme, oyuncak gibi hoşuna giden somut bir eşya verme”

Y 6 “Boya takımı, resmî belge”

Hediye Sonrası Gözlenen Tutumlar

Sevgi gösterisi olarak verilen hediyeler sonrasında öğrencilerde gözlenen tutumlar olumlu tutumlardır. Yönetici ve öğretmenler hediye alış verişinde bulunun öğrencilerin daha mutlu olduklarını ve kendilerine daha çok değer verilmiş hissettiklerini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Hediyeleşme sonucu öğrencilerin motivasyonlarının arttığı ve okula, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı daha olumlu duygulara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca hediye alıp veren öğrenciler arasında daha yüksek güven duygusu geliştiği ve öğrencilerin kendileriyle gurur duydukları yönünde izlenimler olduğu aktarılmaktadır. Katılımcıların bu yönde kullandıkları bazı ifadeleri şu şekildedir:

Ö4 “Olumlu ve motive edici”.

Ö7 “Daha olumlu bir izlenim olur”.

Y 4 “Kendine güven duyar, gururlu hisseder.”

Ö24 “Dersi daha çok seviyorlar, motivasyonları artıyor, ayrıca aralarında iyi bir rekabet oluyor. Bunlar güzel şeyler.”

Ö11 “Derslere ve yapılan etkinliklere daha çok konsantre oluyorlar”.

Öğrencilere hediye verilmesi öğrenci ve öğretmen arasındaki ilişkileri ve iletişimi de olumlu etkilediği anlaşılmıştır. “Verilen hediyeler öğretmen öğrenci ilişkisini nasıl etkilemektedir?” sorusuna katılımcılar “olumlu etkiliyor” yanıtını vermişlerdir.

Ö 8 “Daha sıcak ve samimi bir ilişki sergiler”.

Ö 10 “Olumlu yönde etkiler. Öğrenciye vermek istediği şeyleri daha kolay verirsiniz”.

Ö 22 “Öğrencilerin okul dışında daha rahat kendini ifade ettiklerini görüyorum. İletişim kolaylaşıyor. Öğretmen ve arkadaşlarıyla vakit geçirmek daha eğlenceli geliyor”.

Ö 11 “olumlu tutum sergiliyor. Kendine güven duygusu artıyor. Daha başarılı oluyor.”

Ö 15 “Büyük çoğunluğunda mutluluk duygusu gözlenir, bazı çocuklarda utangaçlık bazılarında da gurur ifadeleri olur. Teşekkürlerini iletirler ve çok büyük çoğunluğunda yaklaşımı daha yapıcı ve olumlu hale gelir”.

Ö 18 “Daha çok sorumluluk sahibi, arkadaşlarına örnek olacak nitelikte kendine güven ve başarıma gururu sergiler”. **Ö/29** “Değerli olduğunu hissettiği için yakınlık kurmaya çalışır”.

Y/1 “Daha samimi davranır. Derse ilgisi artar.”

Y 2 “Sevgi ve saygı artmakta”.

Sonuç ve Tartışma

Okul öğrencilerin sadece öğrenim gördükleri ve bilgi transferi yapılan bir yer değildir. Okulun eğitim ve öğretim faaliyetleri yanında en önemli işlevlerinden birisi de öğrencilerin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaktır. Okul öğrenciler için bir yaşam alanıdır ve yaşamın en önemli süreçleri iletişim ve etkileşim yoluyla gerçekleşir. İletişim ve etkileşimin temeli dildir. Okulda kullanılan sevgi dili bu bakımdan önemlidir. Sevgi dilinin farklı boyutlarından bahsedilebilir. Okullarda kullanılabilecek ve öğrencilerin gerek eğitim ve öğretiminde gerekse günlük ihtiyaçlarını karşılamada önemli görülen boyutlardan üç tanesi bu çalışmada ele alınmıştır. Bu boyutlar öğretmen ve yöneticilerin kullandığı onay sözleri, öğrencilerle birlikte nitelikli zaman geçirme ve hediyeleşmedir.

Öğretmen ve yöneticilerin eğitim ortamlarında bazı onay sözlerini kullandıkları ve bunun öğrenciler üzerinde olumlu sonuçları olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar eğitim ortamlarında daha çok “*doğru, anlaştık, başarılısın ve tebrikler*” şeklindeki onay sözcüklerini kullanmaktalar. Daha az tercih ettikleri ifadeler ise “*pozitif düşünce, güzelsin ve senin gibi düşünüyorum*” gibi sözlerdir.

Sevgi dilinin kullanılması okul kültürünün bir parçası olarak görülmektedir. Olumlu okul kültürünün oluşması büyük ölçüde buna bağlıdır. Öğrenme stillerine kadar yansıyan yönü vardır. Öğrenciler kendilerine somut olarak verilen bazı hizmetler yerine onları sosyal ve psikolojik olarak mutlu eden uygulamaları tercih ediyorlar. Örneğin, “...Seni seviyorum, çünkü...” ile başlayan cümleler kullanarak oynayacağımız bir oyunu mu (onay sözleri) istersin yoksa kırılan oyuncağını tamir etmemi mi (hizmet davranışları) istersin” sorusuna verilen cevabın genelde onay sözleri şeklinde bir tercihe dönüştüğünü söylemek mümkündür (Chapman ve Campbell, 2012). Diğer taraftan onay sözlerinin fazla kullanılmadığı veya fiziksel cezanın uygulandığı durumlarda öğrencilerin kaygı düzeyi yükselmekte ve gerilim ön plana çıkmaktadır. Okulun ve ailelerin cezalandırıcı tutumu öğrencilerde yüksek gerginlik durumuna yol açabilir. Bu durum çocuğun toplumsal kuralları öğrenmesine engel oluşturabilir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş, Davaslıgil, ve Güngörmüş, 2003).

Onay sözleri sonrasında “güven duyma” ve gururlanma” tutumunun ağırlıklı sergilendiği, buna karşın “kızma” ve “başını öne eğme” tutumunun çok az oranda sergilendiği görülmüştür. İnsan sosyal bir varlıktır. Takdir edilme, onaylanma, beğenilme ihtiyacı doğuştan gelen türe özgü bir ihtiyaçtır. Bu nedenle kendisini beğenen ya da olumlayan birine yakınlık, güven ve sempati geliştirmesi normal bir eğilim olarak kabul edilebilir. Sevdığımız varlığın yaşaması ve gelişmesi için ona gösterdiğimiz etkin ilgiye sevgi diyoruz (Fromm, 2011). Eğitimde onay sözleri kullanmak ve kullanılan bu sözlerin derinliği gösterilen sevgi dilinde gizlidir. Gerekliğinde ve yeterince eğitimciler tarafından da kullanılmalıdır.

İnsan sosyal bir varlıktır ve en çok ihtiyaç duyduğu şeylerden birisi diğer insanlarla birlikte olmak, onlarla ortak şeyler yapmaktır. İnsanın sevdiği, önemseydiği ve değer verdiği bireylerle birlikte olması onu mutlu eder. Bu durum okulda öğrenciler için de geçerlidir. Yönetici ve öğretmenler öğrencileriyle birlikte ne kadar fazla ders dışı etkinlik yaparsa öğrenciler üzerinde o oranda olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Yönetici ve öğretmenler öğrencilerle daha çok birlikte etkinlik yapmalı ve bunu sevgi dilinin kullanılmasında bir araç haline getirmelidirler.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenler daha çok öğrencileriyle kitap okuma, sohbet etme ve birlikte eğitici oyunlar oynayarak ortak zaman geçiriyorlar. Birlikte sportif faaliyetler yapma, film izleme, geziye çıkma gibi etkinliklerin de ara sıra yapıldığı anlaşıyor. Öğretmenlerimizin öğrencileriyle nitelikli zaman geçirme konusunda yetersizlik olduğu söylenebilir. Buna rağmen öğrenciyle birlikte ders/okul dışı faaliyetlerde bulunmaları hem etkileşim ve iletişimin güçlenmesinde hem de bireysel olarak öğrencinin kendini geliştirmesinde güçlü etkilere sahiptir. Ancak nitelikli zaman geçirme sevgiyle bezenmiş paylaşımlarla mümkündür. İnsana bahsedilmiş en büyük güç sevgidir. Öğrencilerle birlikte nitelikli zaman geçirirken de sevgiyi esas almalıyız. Zira sevgi temelli olmayan hiçbir paylaşım nitelikli zaman geçirmeye hizmet etmeyecektir.

Nitelikli zaman geçirilme sonrası öğrencilerde gözlenen tutumlarda çok büyük oranda “olumlu” tutum şeklinde yansıma olduğu, buna karşın olumsuz tutuma hiçbir şekilde rastlanmadığı sonucuna varılmıştır. Öyleyse okul ortamlarında sevgi dili kullanımının bir boyutu olarak öğrencilerle nitelikli zaman geçirmeye daha çok önem verilmelidir. Bunun sıklıkla yapılmasının okulları daha olumlu ve verimli ortamlara dönüştürebileceği söylenebilir.

Nitelikli zamanın önkoşulunu belki de sevgi paylaşımına vermek en doğru yaklaşımdır. Mevlana’nın ifadesiyle “Sevgini vermesini öğren çünkü gönlün anlasın ki hepsine yer varmış, sevgisiz insandan dünya unutmaya ki korkarmış.” (Akt. Arslanoğlu, 1997). Korku kültürünün olduğu atmosferde nitelikli zaman geçirmekten bahsedilemez. Nitelikli zaman geçirme nitelikli bireylerin ürettiği bir üründür.

Ödül ve ceza eğitimde kullanılan en eski araçlardan birisi kabul edilir. Günümüzde ise ödül ve cezanın tarihsel dayanağı olan davranışçı yaklaşımlar yerine cezalandırmayı bir kenara bırakarak öğrenciler üzerinde daha çok olumlu etkileri olan karşılıksız verilen ödüller ve hediyeler ön plana çıkmaktadır. Öğrencilere verilebilecek ödülün en büyüğü karşılıksız sevgidir. Öğretmenlerdeki çocuk sevgisi, çocuğun eğitimi sürecinde her hangi bir karşılık beklemeden, koşul öne sürmeden çocuğa özen gösterme, onunla ilgilenme, koruma kollama, empati kurma ve iletişim halinde olma durumudur (Ercan, 2014). Bu durum çocukları menfaat odaklı davranmaktan uzaklaştıracağı gibi, gerek eğitim gerekse sosyal hayatta başarılı olmalarının yolunu da açacaktır.

Öğrencilere verilen ödüller ve hediyelerin başında kitap veya eğitim materyalleri gelmektedir. Nadiren de olsa öğrencilere okul dışı etkinlikler yapma ve diğer armağanlar verildiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerle iletişimde kullanılan onay sözleri, onlarla birlikte nitelikli zaman geçirmeye etkinlikleri de öğrenciye verilen ödüller olarak kabul edilmektedir (Döğüşgen, 2010). Bu ödüllerin bir sevgi dili göstergesi olarak kullanılması öğrenci üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Ödül sonrası öğrencilerde mutlu olma, değer verildiğini hissetme, güven duyma gibi olumlu tutumların geliştiği anlaşılmaktadır. O halde eğitim örgütlerinde olumlu bir atmosferin oluşması için sevgi dilinin paylaşılan bir değere dönüşmesi ve sürdürülebilir bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Sevgi dillerinin kültürel bir boyutta paylaşılan bir değere dönüşmesi verilen ödüllerin zamanlama, içerik ve sunum şekillerinin niteliğine bağlıdır.

Öneriler

- Başta öğretmenler olmak üzere, tüm paydaşlar okulda daha olumlu bir dil kullanmalı, bunun yaygınlaşması için çaba gösterilmelidir.
- Öğretmenler okul dışı etkinliklere yeterince zaman ayırmalı ve öğrencilerle ders dışı etkinliklere katılarak birlikte zaman geçirmeli
- Öğretmenler, öğrencilerine daha fazla güven verebilecek bir sevgi dili kullanmayı tercih etmeli ve bunu yaygınlaştırmalıdır.

Kaynakça

- Arslanoğlu, İ. (1997). *Türk eğitim sistemi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aydın, İ. S., ve Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğrenci kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Turkish Studies*, 5(3), 818-842.
- Aydoğmuş, K., Batlaş, A., Batlaş, Z., Davaslıgil, Ü., ve Güngörmüş, O. (2003). *Ana-baba okulu* (10. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*, Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Bilgiz, M. (2006). *Çocuk eğitiminde sevgi*, İstanbul: Beyan Yayları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Chapman, G. (2004). *The five love languages: How to express heartfelt commitment to your mate*, Chicago: Northfield Publishing.
- Chapman, G. (2009). *Sevgiyle değişen hayatlar* (çev. Ö. Çağlar), Eme Yayıncılık.
- Chapman G. ve Campbell R. (2012). *Çocuklar için beş sevgi dili* (çev. P. Ozaner), İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Christensen, L.B., Jonson R.B. ve Turner, R.A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz*, (Çev. ed. Ahmet Aypay, 2. basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J.W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed method approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (21), 269-283.
- Cüceloğlu, Doğan (2009). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dilci, T. (2015). *Duyguların yönetimi*, Kayseri: Geçit Yayıncılık.
- Döğüşgen, M. M. (2010). *Her yönüyle empati ve sevgi dili*, İstanbul: Ekinoks Yayıncılık.
- Ercan, R. (2014). Öğretmenlerde çocuk sevgisi. *Electronic Turkish Studies*, 9 (8), 435-444.
- Fromm, E. (1994). *Sevme sanatı*, Ankara: Akış Yayınları.
- Fromm, E. (2000). *Sevgi ve şiddetin kaynağı* (çev. S. Budak), Ankara: Öteki Matbaası.

- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Özmen, F. (1999). Etkili eğitimin gerçekleştirilmesinde duyuşsal alanın önemi. Sevgi eğitimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 193-198.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. (3rd Edition), London: Sage Publications.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. Bütün ve Demir), Ankara: Pegem Akademi.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri, gerçek dünya araştırması*. (Çev. Ş Çinkır ve N Demirkasımoğlu), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1997). *Sevgi eğitimi*, Ankara: Ertem Basım Yayım Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- TDK. (2011). *Güncel sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.